

י"ז אב, תש"ע
28 יולי 2010

חוזר מס הכנסה מספר 2/2010 - רשות המסים

הנדון: רכישה עצמית של אגרות חוב והסדרי חוב

1. רקע

המשבר הכלכלי העולמי שפקד גם את מדינת ישראל החל משנת 2008, אופייני, בין היתר, במחנק אשראי, משבר נזילות וכניסת משקי העולם למיתון. המשבר הכלכלי פגע באופן ישיר הן בשווקים הפיננסיים והן בפעילות החברות עצמן. פגיעה זו באה לידי ביטוי, בין היתר, בירידות חדות של שערי ניירות הערך בשווקים הפיננסיים בעולם ובכללן גם בבורסה לניירות ערך בישראל. כמו כן, פגע המשבר במערכת הבנקאית והחוץ בנקאית, יצר קושי בגיוס אשראי וביכולת החברות למחזר חובות. לאור האמור, חלק מהחברות נקלעו למצב של חוסר יכולת לפרוע את חובן למחזיקי אגרות החוב, בעוד חברות אחרות ניצלו את הירידות בשערי אגרות החוב שהונפקו על ידן לציבור, לרכישת אגרות החוב במחיר הנמוך מסכום ההתחייבות.

רכישות אלה נעשות, בין היתר, בשל התמריץ הכלכלי של רכישת אגרות החוב במחיר שהינו זול משמעותית ממחיר ההנפקה. כמו כן, רכישת החוב על ידי החברה גורמת להסרת שעבודים, ככל שישנם כאלה, מעל הנכסים אשר מגבים את אגרות החוב, וכך מתפנים נכסים אלה לצורך גיוס חוב חדש בתנאים טובים יותר. לבסוף, מעניקה הרכישה איתות חיובי לשוק על מצבה של החברה ועל אמון בעלי השליטה בה. יצוין, כי החברות המבצעות את הרכישה העצמית כמפורט לעיל הינן, בדרך כלל, חברות בעלות יכולת מימונית לרכוש את אגרות החוב.

במקרים אחרים, בהם מתקשה החברה לעמוד בתשלומים למחזיקי אגרות החוב במועדם, מסכימים הצדדים (החברה ומחזיקי אגרות החוב) על הסדר חוב אשר יכול לכלול תנאים שונים כגון דחיית מועד הפירעון, פירעון אגרת החוב במחיר הנמוך מגובה ההתחייבות המקורי או פירעון חלקי תמורת מזומן או תמורת מכשיר התחייבותי או הוני אחר.

רכישה עצמית של אגרות חוב והסדרי חוב עם מחזיקי אגרות החוב מעלים שאלות לגבי אופן מיסוי החברה הרוכשת ומחזיקי אגרות החוב.

בחוזר זה נסקור את הדרכים השונות, המשמשות לרכישה עצמית של אגרות חוב הרשומות למסחר בבורסה, וכן את הסדרי החוב השונים ונדון בהיבטי המס המתעוררים במקרים אלה, הן מבחינת סיווג ההכנסה והן מבחינת עיתויה.

2. רכישה עצמית של אגרות חוב – היבטי המיסוי של החברה הרוכשת

2.1. רכישה עצמית של אגרות חוב על ידי החברה המנפיקה

2.1.1. כללי

רכישה עצמית של אגרות חוב, שאינן ניתנות להמרה למניות, על ידי החברה המנפיקה תביא לסילוק התחייבות החברה כלפי מחזיק אגרת החוב. התחייבות זו תסולק בתמורה לסכום נמוך מסכום ההתחייבות, בהתאם לשווי השוק של אגרת החוב בבורסה במועד רכישה. במקרים אלה, תימחק אגרת החוב מן המסחר בבורסה.

משמעות הרכישה הינה, אפוא, התעשרות של החברה המנפיקה בגובה ההפרש שבין סכום ההתחייבות למחזיקי אגרות החוב כפי שרשומה בספרי החברה לבין המחיר ששילמה החברה בפועל תמורת רכישת אגרות החוב. התעשרות זו חייבת במס בישראל.

יוער, כי אף בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, ברכישה עצמית של אגרות חוב על ידי החברה המנפיקה, מסולקת ההתחייבות הפיננסית הקיימת בגינן במאזן החברה, ויש להכיר ברווח או בהפסד (בדרך כלל בסעיף המימון) בגובה ההפרש בין ערכה של ההתחייבות הפיננסית שסולקה בספרי החברה (או חלק ממנה) לבין התמורה ששולמה במזומן, בשווה מזומן או באמצעות מכשירים הוניים אחרים.

2.1.2. מקור ההכנסה

הטיפול, לצרכי מס, בחברה המנפיקה אגרות חוב, החל ממועד הנפקתן וכלה בפדיון, מבוצע רובו ככולו דרך סעיף המימון. בין אם בעת ההנפקה (ניכיון או פרמיה) ובין אם במהלך חיי אגרות החוב, בדמות דרישת הוצאות המימון (ריבית והפחתת ניכיון) או הכרה בהכנסות מימון (פרמיה). כמו כן, פדיון המוקדם של אגרות החוב, במידה ויהיה כזה, יגרור רישום הוצאת או הכנסת מימון לצרכי מס, הן בשל יתרת הפחתת הניכיון או הפרמיה (בהתאמה), והן בשל יתרת החוב שנמחקה, במידה והיתה כזו. לאור האמור, מקור ההכנסה אצל החברה בשל רכישה עצמית של ההתחייבות מהווה, בראש ובראשונה, הכנסת מימון בהתאם לסעיף 2(4) לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש) - התשכ"א 1961 (להלן: "הפקודה").

למעשה, דומה הרכישה העצמית להנפקת אגרות חוב בפרמיה, כאשר בפדיון יש להכיר ביתרת הפרמיה למועד זה כהכנסה לצרכי מס.

לחלופין ולבקשת החברה, תסווג הכנסה זו כהכנסה ממחילת חוב לפי סעיף 3(ב)(1) או 3(ב)(3) לפקודה, לפי העניין. יצוין, כי הוראות סעיפים 3(ב)(3) ו-3(ב)(ג) לעניין קיזוז הפסדים יחולו בהתאם.

לעניין זה יובהר, כי סעיף 3(ב)(5) קובע, כי גם מי שנהג בחוב כאילו נמחל לו ומי ששומט חובו, ייחשב לצורך סעיף 3(ב), כמי שנמחל לו חוב. אין ספק כי חברה שביצעה רכישה עצמית של אגרות החוב שהנפיקה ממחזיקי אגרות חוב אלו, מתייחסת להפרש בין מחיר הרכישה לבין גובה ההתחייבות כאילו מדובר בחוב שאינו קיים, ובהתאם יש לראותה, לצרכי מס, כמי שחובה נמחל.

יצוין, כי במידה וחלק מההתחייבות הנרכשת על ידי החברה המנפיקה כולל חוב הנובע מהוצאה שניכיה הותר בבירור הכנסתה החייבת של החברה המנפיקה, קרי הוצאה בגין ריבית או ניכיון, הרי שחלק זה יהיה חייב במס לפי סעיף 3(ב)(1) לפקודה.

במידה וההתחייבות שנרכשה על ידי החברה המנפיקה נובעת מסכומים שקיבלה החברה המנפיקה ואשר שימשו לייצור הכנסתה מעסק או משלח יד, הרי שחלק זה יהיה חייב במס לפי סעיף 3(ב)(3) לפקודה.

2.1.3 עיתוי ההכרה בהכנסה

כיוון שבמועד רכישת אגרות החוב על ידי החברה המנפיקה, התחייבותה של החברה כלפי מחזיקי אגרות החוב נמחקת/מסולקת, הרי שיראו את ההכנסה הנובעת מהרכישה כאמור לעיל, כהכנסה שנצמחה במועד הרכישה העצמית. יצוין, כי במועד פירעון מוקדם של אגרות חוב כמו גם במועד רכישה עצמית של אגרות החוב, אשר בעקבותיהן נמחקת התחייבות החברה כלפי מחזיקי אגרות החוב, תוכר כל יתרת ההכנסה שטרם הוכרה. זאת, על אף שככלל, בהנפקת אגרות חוב בפרמיה, הכנסות המימון מוכרות לאורך שנות "חיי" אגרות החוב. עוד יצוין, שככל שהדבר נוגע למחילת חוב, קובע סעיף 3(ב)(3)(א), כי יראו את החוב כהכנסה בשנה שבה נמחל או שומט.

2.2 רכישה עצמית של אגרות חוב על ידי חברה בת או חברה קשורה

2.2.1 היבטי המיסוי

במקרים בהם אגרות החוב נרכשות על ידי חברה בת של החברה המנפיקה ו/או על ידי חברה קשורה (להלן: "**החברה הקשורה**"), אגרות החוב אינן נמחקות מהמסחר בבורסה ולמעשה החברה הקשורה יכולה לשוב ולמכור בחזרה את אגרות החוב בבורסה ו/או בעסקה מחוץ לבורסה. לפיכך, ככלל, רכישת אגרות החוב של החברה המנפיקה על ידי החברה הקשורה לא תהווה אירוע מס במועד הרכישה, ואירוע המס ידחה למועד פירעון אגרות החוב או למועד מכירתן

לצדדים שלישיים. יצוין, כי רכישת אגרות החוב לא תהווה אירוע מס במועד הרכישה, בין אם מימון הרכישה נעשה באמצעות הון עצמי קיים של החברה הקשורה ו/או באמצעות מימון זר מצדדים שלישיים ו/או באמצעות מימון מהחברה המנפיקה בין על ידי מתן הלוואה ובין על ידי השקעה במניות החברה הקשורה על ידי המנפיקה.

על אף האמור לעיל וכפי שיפורט בסעיף 2.2.2 להלן, במקרים בהם אחת ממטרותיה העיקריות של הרכישה באמצעות החברה הקשורה הינה הימנעות ממס או הפחתת מס בלתי נאותה בחברה המנפיקה, תסווג מחדש, לצרכי מס, רכישת אגרות החוב על ידי החברה הקשורה כרכישה עצמית של אגרות החוב ע"י החברה המנפיקה. בנסיבות אלה, יחולו הכללים שפורטו בסעיף 2.1 לעיל, הן לגבי סיווג ההכנסה והן לגבי עיתויה.

2.2.2. סיווג מחדש של רכישה על ידי חברה קשורה כרכישה על ידי החברה המנפיקה

רכישת אגרות חוב על ידי חברה קשורה תיחשב, לצרכי מס, כרכישה על ידי החברה המנפיקה עצמה בהתקיים כל התנאים המפורטים להלן:

א. החברה הקשורה הינה חברה חדשה שהוקמה לצורך הרכישה או שהינה חברה קיימת ללא פעילות ממשית.

ב. החברה הקשורה מוחזקת, במישרין או בעקיפין, לפחות ב-90% בידי החברה המנפיקה או בידי קרובה ("קרוב" – כהגדרתו בסעיף 88 לפקודה)

ג. החברה הקשורה רוכשת את אגרות החוב באמצעות מימון מהחברה המנפיקה או מקרובה או בערבותם.

ד. תנאי ההלוואה שניתנו על ידי החברה המנפיקה או על ידי קרובה לחברה הרוכשת, לצורך רכישת אגרות החוב, מושפעים מהיחסים המיוחדים ביניהם. לעניין זה, יראו הלוואה לחברה הרוכשת, אשר הריבית בגינה גבוהה מהריבית המשולמת לחברה הרוכשת בגין האג"ח המוחזקות על ידה לאחר הרכישה, באופן שהחברה הרוכשת אינה מכירה בהכנסת ריבית בשל החזקתה באגרות החוב, כהלוואה המושפעת מיחסים מיוחדים.

דוגמא:

חברה מנפיקה אגרת חוב בערך נקוב של 100, ובריבית שנתית של 4%. חברה הקשורה לחברה המנפיקה רוכשת את אגרת החוב ב-40, בהתאם לשווי השוק של האיגרת ובאמצעות מימון מלא של החברה המנפיקה. הריבית שמשלמת החברה המנפיקה לחברה הקשורה בגין איגרת החוב הינה 4%, בהתאם לתנאי האיגרת. הריבית שמשלמת החברה הקשורה לחברה המנפיקה בגין הלוואה היא 10%, באופן שהוצאות הריבית של החברה הרוכשת בגין הלוואה מקוזזות כנגד הכנסות הריבית שלה מאיגרת החוב, ולא נוצר כל מרווח ריבית בחברה הקשורה.

2.3. רכישה עצמית של אגרות חוב באמצעות שותפות

רכישת אגרות חוב באמצעות שותפות תיחשב, לצרכי מס, כרכישה עצמית על ידי החברה המנפיקה עצמה ולפיכך יחול האמור בסעיף 2.1 לעיל.

3. רכישה עצמית של אגרות חוב - היבטי המיסוי של מחזיקי אגרות החוב

ההכנסה שנוצרת למחזיקי אגרות החוב בשל מכירתן לחברה הרוכשת תסווג באותו אופן בו היתה מסווגת הכנסה זו אילו נמכרו אגרות החוב על ידי אותו מחזיק לצד ג' בלתי קשור. העובדה שאגרות החוב נמכרו לחברה עצמה או לחברה קשורה במסגרת הרכישה העצמית אינה משנה את סיווג ההכנסה או את עיתויה ביחס למוכר.

4. הסדרי חוב

4.1. כללי

מקרים בהם בוצע פירעון מלא או חלקי של אגרות החוב במסגרת הסדרי חוב, המערבים חברות לא סולבנטיות, אשר פנו לבית המשפט לאישור הסדר החוב במסגרת סעיף 350 לחוק החברות התשנ"ט-1999 והתקנות מכוחו (להלן: "חוק החברות" ו"הסדר חוב", בהתאמה), יטופלו בהתאם לכללים שיפורטו להלן.

4.2. הסדרי חוב - היבטי המיסוי של החברה המנפיקה

ככלל, פירעון חלקי או מלא של אגרות חוב במסגרת הסדר חוב, בנסיבות בהן המחיר המשולם בגין איגרת החוב נמוך מגובה ההתחייבות, מצמיח לחברה המנפיקה הכנסה בגין מחיקת ההתחייבות לנושים, הכול בהתאם ובדומה לאמור בסעיף 2 לעיל, בשינויים המחויבים. כלל זה יחול גם במקרים בהם פירעון החוב נעשה תמורת מניות ו/או אופציות ו/או מכשיר התחייבותי אחר. תשלום זה ייחשב כתשלום יחסי או מלא, לפי העניין, על חשבון החוב, בהתאם לשווי השוק של הנכסים הפיננסיים שניתנו כתמורה.

יחד עם זאת, משיקולי מדיניות ועל מנת להקל על חברות המצויות בקשיים ובכדי לאפשר את קיום הסדרי החוב, במקרים בהם מדובר בחברה המוכיחה כי איננה סולבנטית ואשר בידה הסדר נושים מאושר על ידי בית משפט במסגרת סעיף 350 לחוק החברות, ניתן לפנות לחטיבה המקצועית ברשות המסים על מנת לבחון הסדר מס לאופן קיזוז ההפסדים הקיימים בחברה כנגד ההכנסה שנוצרה כתוצאה מהסדר החוב, לאופן הפחתת מחירם המקורי של נכסי החברה ולאופן חיוב יתרת ההכנסה ככול שתהיה. זאת, בהתאם לתנאי הסדר החוב הספציפי והתמורה המשולמת.

4.3. הסדרי חוב – היבטי המיסוי של מחזיקי אגרות החוב

המיסוי שיחול על מחזיקי אגרות החוב במסגרת הסדרי חוב יהיה בהתאם למהות הסדר החוב, כמפורט להלן:

4.3.1. דחיית תשלומי ריבית/קרן ללא פירעון אגרות החוב

במקרים בהם נדחים תשלומי הקרן ו/או הריבית ללא פירעון של אגרות החוב במסגרת הסדר חוב, ובתמורה ניתנו למחזיקי אגרות החוב תשלום מזומן או כל תמורה אחרת (כגון מכשיר התחייבותי או אופציות/מניות), תיחשב התמורה כהכנסת ריבית.

4.3.2. פירעון חלקי או מלא של אגרות החוב

במקרים בהם בוצע פירעון חלקי או מלא של אגרות החוב במסגרת הסדר חוב, ובתמורה ניתנו למחזיקי אגרות החוב תשלום מזומן או כל תמורה אחרת (כגון מכשיר התחייבותי או אופציות/מניות) תיחשב התמורה שניתנה תחילה כהחזר על חשבון הריבית הצבורה ודמי הניכיון ולאחר מכן כהחזר על חשבון הקרן. יצוין, כי במקרים חריגים ניתן לפנות לחטיבה המקצועית ברשות המסים לשם בחינת ייחוס התמורה לקרן בלבד וסיווג אירוע המס כולו כאירוע הוני ולשם בחינת האפשרות של רצף מס במקרים בהם מוחלף מכשיר התחייבותי אחד במכשיר התחייבותי אחר ללא שינוי מהותי בתנאים.

4.3.3. שינוי תנאי אגרות חוב להמרה, המרה כפויה למניות

ככלל, המרת אגרות חוב ניתנות להמרה למניות אינה מהווה אירוע מס בעת ההמרה אלא רק במועד מכירת המניות, בהתאם לתקנה 2 לתקנות מס הכנסה (חישוב רווח הון במכירת נייר ערך הנסחר בבורסה, מילווה מדינה או יחידה בקרן נאמנות), התשס"ג-2002.

יחד עם זאת, במקרים בהם במסגרת הסדר חוב שונה יחס ההמרה באופן מהותי כך שחל, למעשה, ניתוק מתנאי איגרת החוב המקורית, יראו את איגרת החוב המקורית כאילו נמכרה בתמורה לאיגרת החוב החדשה.

5. היבטי מע"מ

5.1. רכישה עצמית של אגרות חוב הנסחרות בבורסה על ידי החברה המנפיקה כמפורט בסעיף 2.1. לעיל אינה בבחינת עסקה כהגדרתה בסעיף 1 לחוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975 (להלן: "חוק מע"מ") החייבת במע"מ. כמו כן, רכישה עצמית כאמור, במחיר הנמוך ממחיר אגרת החוב הרשום בספרי הרוכשת אינה בבחינת "תרומה, תמיכה או סיוע אחר" כמשמעותה בסעיף 12 לחוק מע"מ, ואינה מהווה חלק ממחיר עסקאותיו של העוסק.

5.2. במקרים בהם אגרות החוב נרכשות על ידי חברה קשורה, כמפורט בסעיף 2.2 לעיל, באמצעות מימון מהחברה המנפיקה על ידי מתן הלוואה לחברה הקשורה, יחולו ההוראות הבאות:

5.2.1. כאשר הלוואה מאת החברה המנפיקה נושאת תשלומי ריבית השווים בסכומם לתשלומי הריבית על אגרת החוב והם משולמים באותם המועדים בהם משולמת הריבית על אגרת החוב (BACK TO BACK), כך שבפועל לא נוצר בידי מי מהצדדים רווח בקשר עם הלוואה (כמפורט בסעיף 2.2.2 לעיל), אזי הלוואה לא תחשב לעסקת אשראי החייבת במע"מ, היות שאין המדובר בפעילות עסקית.

5.2.2. היה והחברה הקשורה שרכשה את אגרות החוב הנסחרות בבורסה מכרה אותן ולא פרעה את הלוואה, תחשב הלוואה לעסקת אשראי החייבת במע"מ. מחיר העסקה כאמור, יהיה בגובה הריבית והפרשי ההצמדה שנקבעו להלוואה.

5.2.3. כאשר הלוואה שניתנה על ידי החברה המנפיקה לחברה הקשורה תהיה בתנאים השונים מתנאי אגרת החוב, כך שישאר בידי מי מהצדדים רווח, יש לפנות למחלקה המקצועית במע"מ לקבלת הסדר מס פרטני בהתאם לנסיבות המקרה.

5.3. פירעון מלא של אגרות חוב הנסחרות בבורסה במסגרת הסדרי חוב, אינה מהווה, עסקה כהגדרתה בסעיף 1 לחוק החייבת במע"מ, היות ואגרת חוב ממועטת מהגדרת "טובין" שבסעיף 1 לחוק מע"מ.

במקרה של פירעון חלקי של אגרות החוב במסגרת הסדרי חוב, כמפורט בסעיף 4 לעיל, יש לפנות אל המחלקה המקצועית במע"מ לצורך קבלת הסדר מס פרטני בהתאם לנסיבות המקרה.

בברכה,

רשות המסים בישראל